

Монголын түүхэнд холбогдох нэгэн баримт бичгийн орчуулгын тухайд

Д.Ундрах /МУИС, ГХСС/

Abstract: *Throughout the 15 th and the 16 th centuries, the Mongols were scourge of the Northern Chinese border areas, and they grew ever border and more aggressive as the military organization of the Ming weakened and financial difficulties increased. Attacks were most frequent from around 1540 on; In the circles of historiography, the research on Altan Khan is of considerable significance, for it constitutes an indispensable component of the entire Mongolian historical research. The research on Altan Khan shall not only involve the evaluation on his merits and demerits in his life and the historical role he has played, but also, more importantly, shall help us get a clear picture of the complex period in Mongolian history after Altan Khan. We are find a few Chinese documents discussed in the following pages are: 1. an imperial rescript from 1571 whereby Altan Khan, the chieftain of the Twelve Tumed Mongols in the region of modern Sui yuan, was granted the title of Shun Yi Wang ; 2. an imperial rescript granting honorary military ranks to sixty-three Mongol nobleman, all relatives or subjects of Altan Khan, whose names also appear as co-signatories of the document.*

Key words: *Ming Shi lu ; Altan Khan ; Documents of Min-Mongols relationship, Serriys.H*

XVI зууны сүүлийн хагасаас монголчуудын талаарх Мингийн бодлогод өөрчлөлт гарч, улмаар Хятад Монголтой найрамдахыг чухалчлах болжээ. Мин улс нь Өмнөд Монголтой эвлэрэх болсон явдал юуны өмнө Алтангийн довтолгоонд эрсэдний зэрэгцээ Дарайсун хааны хүү Түмэн (1558-1593) Монголын хаан ширээг залгамжилж авснаар Монголд улс төрийн хувьд нэгдэх үйл явц нэгэнт бий болж эхэлсэнтэй холбоотой байв.

Хятадын Мин улс монголчуудыг улс төрийн хувьд нэгдэх явцад саад тотгор учруулах зорилгоор Алтан хантай найрамдаж түүнийг Түмэн хааны эсрэг чиглүүлэх бодлого явуулахыг оролдох болсон гэж зарим судлаачид үздэг. 1570 онд Мингээс Алтан ханд “Шунь И ван” (журмыг дагагч ван Д.У) хэмээх цол өргөмжлөхийн хамт түүнийг дагалдах 60 гаруй ноёд, тайж нарт элдэв цол хэргэм шагнаснаар Монгол, Мин 2 улсын хооронд хэвийн харилцаа дахин сэргэж, дараа жил Датун, Сюанфу, Шаньси зэрэг дөрвөн газар басар (зах) нээгдэж 12-14 хоног ажиллахад басар дээр монголчууд 28 мянга гаруй адуу худалдсан ажээ. Тэрчлэн жилд нэг удаа нэр бүхий ноёд тайж нар Мин

улсад алба болгон барих агтны тоог 500, хил дээр хүргэж очих хүн 150-иас тус тус хэтрэхгүй байх, Мин улсын нийслэлд агт хүргэх элчийн тоог 60 хүн байлгахгаар тогтоожээ.¹⁰¹

Бид Мингийн талаас гаргасан баримт болох Алтан хан Мин улстай найрамдаж, Мин улс Алтан ханыг ван цолоор шагнаж түүнийг дагалдан гарсан 6 баримтыг бид олсон ба энэхүү монголын түүхэнд холбогдох баримт бичгүүд хятад сурвалжид тэмдэглэгдсэн байдаг ба Японы эрдэмтэн Вадасэй болон Голландын эрдэмтэн Хэнри Серройс тус тусын хэлээр орчуулан судалгааны номдоо оруулсан байдаг ажээ.

Эдгээр баримтын эхнийх нь 1571 оны 4 сарын 21-нд Алтан хан “Шунь И ван” буюу журмыг дагагч ван цолоор шагнагдсан өдөр, түүнийг дотуур болон гадуур олон өмсгөлтэйгөөр залж Мин улсын эзэн хааны айлдсан зарлиг юм.

Х.Серройс энэхүү зарлигийн эхийг авч орчуулсан гэж 《1570-1571 оны Хятад-Монголын харилцааны дөрвөн баримт》 (Serryus H. Four documents Realiting to the Sino-Mongol Peace of 1570-1571. Bruxelles, 1967) номондоо тэмдэглэжээ.¹⁰² Харин зарим тайлбаруудыг Чүй Зюсыгийн 《Ваньлигийн байлдааны гавьяаны тэмдэглэл 13 бүлгийн “Алтан ханы намтар”》 (瞿九思《万历武功录》卷十三《俺答汗列传》) –аас хийжээ. Японы эрдэмтэн Вадасэй ч мөн баримтийн эхийг 《Мин улсын үнэн магад түүх》 (《明实录》) хэмээх сурвалжаас авсан байна.¹⁰³

Хятад эх : “朕惟天地以好生德，自古圣帝明王，代天理物，莫不上体天心，下从民欲，包含一偏覆，视华夏为一家，恒欲其并生并育于宇内也。我太祖高皇帝，膺天眷命，君主万方；成祖文皇帝顺天继统，镇抚九围，薄海内外，无不臣服。我太祖高皇帝，膺天眷命，君主万方；成祖文皇帝顺天继统，镇抚九围，薄海内外，无不臣服。迨朕缙承丕绪，于兹五年，钦天宪祖，爱养生灵，胡越一体，并包兼育。尔感朕恩，愿称臣内属，岁岁入贡，永为荒服，俘献叛贼，以表捆诚。边臣为奏恳款再三。朕念北蕃朝贡，代固有之，在我国家，亦惟常典。尔能慕华内附，请明恭虔，可谓深识天道者矣。朕实嘉悦。特允所请，封尔为顺义王，尔弟尔子，及诸部落头目，俱授以都督等官，俾尔世居本土，逐草射猎，各安生业，同乐太平。朕代天覆憐万国，无分彼此，照临所及，悉我黎元，仁恩惟均，无或尔遗。尔尚仰遵天道，坚守臣节，约束尔众，永笃恭顺，使老者得安，幼者得长，保境息民，世世安乐。

¹⁰¹ 《俺答汗评传》，第21页下

¹⁰² Serryus H. Four documents Realiting to the Sino-Mongol Peace of 1570-1571. Bruxelles, 1967 p. 20

¹⁰³ Wada Sei “Arutan kan no hagyo” in Toashi kenkyu (Moko hen), Tokyo 1959, p. 364.

zhūnguójiāyīngwǎnniǎntiānyùn ěr zǐsūnyǐbǎowǎnniǎnfúzhīfúyì qǐbǔyǒngwéiměilì tāngěrbùzhòng huǐbēichūxīn
朕国家膺万年之天运，尔子孙亦保万年之福泽，岂不永为美利。倘尔部众，或背初心，
gǎowǒbiānjìng shì nǎizì mǔguāidàyì qīngqǐmǐngyǔbō tiāndìguǐshén shíngōngjiàn lǐn fēi ěr zhī fú ěr qí xī tǐ zūn
扰我边境，是乃自乖大义，轻弃盟言，天地鬼神，实共鉴临，非尔之福。尔其悉体朕
yì shàngqiān chéng zhī 104
意，尚钦承之。

Бид хятад эхийг дээр дурьдсан эх сурвалжаас авсан бөгөөд Х.Серройсын хийсэн англи эхтэй тулган орчуулсан болно. Ингэхдээ хятад эх болон Х.Серройсийн англи орчуулгын зөрөөг олохын хамтаар уг зарлигийн утгыг монголоор бүрэн зөв орчуулахыг зорьсон болно. Ингэхдээ уг зарлигийг утгын өгүүлэмж тус бүрээр хэсэгчлэн авч хятад англи хэл дээрх эхийн дор тус тусад нь монгол орчуулгыг хадсан юм. Үүнд:

1. zhūnwéitiāndìyǐhǎoshēngdè zǐgǔshèngdìmíngwáng dàitiānlǐwù mǔbùshàngtǐtiānxīn xiàcóngmǐnyù
朕惟天地以好生德，自古圣帝明王，代天理物，莫不上体天心，下从民欲，
bāohēnyīpīānfù shì huāyì wéi yī jiā hǎngyùqí bǐngshēng bìng yù zū yú nèi yě
包含一偏覆，视华夏为一家，恒欲其并生并育于宇内也。

“Би бээр тэнгэр газрын хэмжээлшгүй их буянаар урьдын мэргэн хаадаас тэнгэрийг төлөөлөн ард олныг тэгшитгэх чадалтай, махан бие үгүй ч тэнгэр мэт сэтгэлийг нь залган авч, өөрийн зорилго бүхийдээ ард түмний хүсэл зоригийг нэгэнтээ багтааж, Хятадын тусгаар олон ахан дүүсийг нэгэн гэр бүл болгохын зэрэгцээ энэ ертөнц дээрх бусад түмнийг ч өөрийн адил өсгөн тэтгэхээ туйлын хүслээ болгосон билээ.”

"We, studying Heaven and Earth, consider the saving of life a virtuous action. From of old Sainly Emperors and Intelligent Kings, in the name of Heaven, have regulated the material world; there was nothing in which they did not adapt themselves to the intentions of Heaven above, and follow the desires of the people below; (their ideas) encompassed the Universe and they considered Chinese and barbarians as one family. They continually desired that (Chinese and non-Chinese) should live and develop together within the Universe [= Empire].

“Бид хорвоо ертөнцийг судлаад амьдралыг хамгаалах нь буянт хэрэг мөн гэж үзсэн. Урьдын хувилгаан эзэн богд мэргэн хаадаас тэнгэрийн нэрийн өмнөөс энэхүү ертөнцийг эзэгнэн захирч байсан. Тэд тэнгэрийн эрхээс зөрүүлж эзэн богд мэргэн хаадаас их тэнгэрийн эрхээс гажуулсан зүйл нэгээхэн ч үгүй. Тэд тэнгэрийн эрхээс зөрүүлж эзэн богд мэргэн хаадаас их тэнгэрийн эрхээс гажуулсан зүйл нэгээхэн ч үгүй. Бас хүмүүсийн хүслийг харгалзан үзэж, тэдний санаа, бүхий л ертөнцийг хамарч хятад болон зэрлэгүүдийг нэгэн гэр мэтээр үздэг байсан. Хятад бус хүмүүс энэ ертөнц дээр зэрэгцэн оршиж цугтаа хөгжин дэвжээсэй гэж байнга хүсдэг байсан.

¹⁰⁴ 《实录》隆庆五年三月己丑条所载

2. 我太祖高皇帝， 膺天眷命， 君主万方；成祖文皇帝顺天继统， 镇抚九围，
薄海内外， 无不臣服。

“Бидний Өндөр дээд өвөг Тай зү хаан тэнгэрийн хүчийг олж, түмэн газрыг эзлэн захирсан билээ. Бидний Их соёлт гэгээн богд Чэн зү хаан тэнгэрийн таалалд нийцэж, засгийн эрхийг өвлөн авч, есөн хилийн газрыг хянан захирч, ширүүн тэнгисийн өмнө хойно аль ч зүгт буулгаж аваагүй газар үгүй ээ.”

Our Great Ancestor 太祖, Emperor Kao 高 received the Heavenly Mandate and was ruler over the Ten-thousand Regions : Our Perfect Ancestor 成祖, Emperor Wen 文, obeying Heaven, inherited the government and controled, the Nine Borders. Inside and outside of the (Four) Seas there was none who did not submit as a subject.

Бидний агуу их өвөг Тай зү эзэн богд Гао, тэнгэрийн хүчийг олж арван мянган бүс нутгийг захирсан. Бидний төгс өвөг Чэнзү эзэн богд Вэн тэнгэрийн эрхийг дагаж засгийн эрхийг өвлөн авч есөн хилийн газрыг хянан захирч дөрвөн далайн өмнө хойно аль ч зүгт тэдний эрхшээлд ороогүй гадуур үлдсэн үндэстэй үгүй.

3. 迨朕缙承丕绪， 于兹五年， 钦天宪祖， 爱养生灵， 胡越一体， 并包兼育。

“Би бээр тэдний энэ их үйл хэргийг үргэлжлүүлээд 5 жил болжээ. Бид тэнгэрийг бишрэн шүтэж, өвөг дээдсийнхээ замналаар замнаж, амьтай бүхнийг хайрлан хамгаалж, Хү болон Юэ улсыг ч хамтад нь тэтгэдэг.”

Now it has been five years since We inherited the Great Succession. We honor Heaven and We follow the example of *OUR ANCESTORS*: We love¹⁰⁵ and cherish all living beings ; We embrace and nourish together (Northern) Hu 胡 and (Southern) Yueh 越 alike.

Их үйлийг өвлөснөөс хойш таван жил болоод байна. Бид тэнгэрийг бишрэн дагаж өвөг дээдсийнхээ замналаар амьд бүх юмыг нандигнан Хү Юэ хоёрыг алаггүй найрсан хамтад нь тэжээдэг.

4. 顷因尔孙来归， 特命边臣护视， 给其服食， 厚加拊纳， 以礼遣还。

“Чиний ач хүү ядарч доройтон ирэх цагт манай Хилийн түшмэдүүд түүнийг онцгой анхааран хамгаалж, өмсөх хувцас идэх хоол өгч, хүндэтгэлтэйгээр үдэн мордуулсан билээ.”

Recently as your grandson came to surrender We issued special orders to the border officials to protect him and to provide him with clothing and food. (After) cherishing him generously We sent him back with honor.

¹⁰⁵ Shou 受 in the 万历武功录, of course, is a misprint for ai 爱

Чиний ач хүү бидэн дээр ядарч ирэхэд хилийн түшмэдүүдэд түүнийг хамгаалах түүнд өмсөх хувцас идэх хоол хангаж өгөх тусгай зарлиг гаргасан. Түүнийг бид өгөөмрөөр бөөцийлж дараа нь хүндэтгэлтэйгээр үдэн мордуулсан.

5. 尔感朕恩，愿称臣内属，岁岁入贡，永为荒服，俘献叛贼，以表捆诚。
边臣为奏恳款再三。

“Та бүгд бидэнд талархсан сэтгэлээ илэрхийлэхдээ өөрсдийгөө бидний хараат хэмээж, үнэнч албатын холбоо тогтоож, жил бүр алба гувчуур барьж байхыг хүсэж байна. Хилийн түшмэдүүд чин үнэнч байдлаа олонтоо харуулсан”.

In gratitude for Our favors you desire⁴⁵ to call yourself a vassal and come to allegiance, present the yearly tribute, and remain the Wild Domain, You have extradited the rebellious thieves in order to show your sincerity and the border officials have repeatedly presented petitions on your behalf. That, capable of admiration for China, you come to allegiance, respectfully and reverently beg for.

Бидэнд талархахдаа та бүгд өөрсдийгөө вассал (хараат) хэмээж, үнэнч холбоо тогтоож жил бүрийн алба барьж байх хүсэлтэй байна. Чи үнэнчээ илэрхийлж босуул хулгай нарыг барьж өгсөн, хилийн түшмэдүүд чамайг төлөөлөн айлдвар явуулдаг байсан.

6. 朕念北蕃朝贡，代固有之，在我国家，亦惟常典。

“Умард Хү нарын үед ч алба гувчуур барьдаг байсныг би бээр санаж байна. Манай улсад тэдгээрийг гэрчлэх байнгын бүртгэл ч бий.”

We are mindful of the fact that for generations the Northern barbarians have presented the tribute and in Our Dynasty, too, there exist frequent records (of this),

Умарт Хү нар үеийн үед алба гувчуулж барьдаг байсан үнэнийг бид мэдэж байна. Манай хаант улсад үүний байнгын бүртгэл ч байдаг.

7. 尔能慕华内附，清明恭虔，可谓深识天道者矣。

“Үнэнч байдлаа харуулж манай зарлигийг хүндэтгэж, эелдэгээр гуйн хүсэж байгааг чинь тэнгэрийн ёсыг гүнзгий ойлгосны илрэл гэж үзэж байна.”

Our orders, this can be called a profound understanding of the Way of Heaven

Үнэнчээ харуулж манай зарлигийг гүн хүндэтгэлтэй эелдгээр гуйдгийг чинь тэнгэрийн эрхийг гүнзгий ойлгосны илэрэл гэж үзэж болно.

8. 朕实嘉悦。 “Чамайг үнэнхүү сайшааж, гуйсан хүсэлтийг чинь биелүүлэхдээ хэзээд сэтгэл хангалуун байхаа илэрхийлж байна.”

9. tiūyānsuǒqǐng fēngěrwǐshìnyǐmáng ěr dī ěr zǐ jǐzhūbùlùtūyǔmù jùshǔyǐdūdūdēngguān
特允所请，封尔为顺义王，尔弟尔子，及诸部落头目，俱授以都督等官，
bièrshìmjūběntǔ zhěcǎoshùliú guānshēngyì tónglètàipíng
俾尔世居本土，逐草射猎，各安生业，同乐太平。

“Чамайг Журмыг дагагч ван цолоор шагнав. Мөн бид чиний ахан дүүс болон үр хүүхдүүд, олон янзын овог аймгийн толгойлогч нарт Дү дү цолыг олгохын зэрэгцээ, та бүхэнд төрөлх нутагтаа үеийн үед амар тайван амьдрах, нутаг сэлгэх ан гөрөө эрэх, болон бүхий л амьдын жаргалыг амсан энх тунх амьдрах эрхийг өгч байна.”

Truly praising you, We are glad to grant your request, and (Cerifetfi) you Obedient and Righteous Prince Your younger brothers, your sons, and the chieftains of the various tribes, We give them all such ranks as *tu-tu* 都督, etc." and We let you stay for all generations in your native land, (move around) in search of water and hunt, and all enjoy your livelihood and be happy together in peace. Чамайг үнэнхүү сайшаан хүсэлтийг чинь биелүүлэхдээ бид сэтгэл хангалуун байна. Чамайг журмыг дагагч ван цолоор шагнав. Чамд өгсөн, чиний дүү нар чиний хүүхдүүд мөн олон янзын омог аймгийн толгойлогч нарт бид Дү дү¹⁰⁶ цолыг шагнахын зэрэгцээ үеийн үед өөрийн суугуул нутагтаа оршин уух ус ан гөрөө эрэн, нутаг сэлгэх, бүхий л амьдын жаргалыг амсан энх тунх амьдрах эрхийг өгч байна.

10. zhūndàitiānfùchūwànguó wú fēn bǐ cǐ zhào lín suǒ jí xī wǒ lí yuán rén ēn wéi jūn wú huò ěr yí
朕代天覆憐万国，无分彼此，照临所及，悉我黎元，仁恩惟均，无或尔遗。

“Тэнгэрийн ивээлээр түмэн улсыг эзэгнэгч бид хол ойр, том жижиг гэж бусдыг алаглан үзэлгүй адилхан тэтгэдэг.”

In the name of Heaven who covers the Ten-thousand Countries, We do not discriminate between far and near.

Тэнгэрийн нэрээр арван мянган орныг эзэгнэгч бид ойр хол гэж бусдыг алаглан үздэггүй.

11. ěrshàngyǎngzūntiāndào jiānshǒuchǎnjié yuēshuǐěrzhòng yǒngdǔgōngshùn shǐlǎozhědān yòuzhèdèzhǎng
尔尚仰遵天道，坚守臣节，约束尔众，永笃恭顺，使老者得安，幼者得长，
bǎojiàngxiǎnmín shìshìānlè
保境息民，世世安乐。

“Тэнгэрийн гэрэл хүрсэн хэн боловч бидний хар үст ахан дүүс мөн. Бидний сайн санааны дэмжлэг бүгдэд нь адилхан хүрнэ. Тиймээс чи ч гадуурхагдан үлдэх шалтгаан үгүй. Хүндэтгэлтэйгээр дээш хар, тэнгэрийн ёсыг дага, үүргээ чандлан биелүүлж өөрийн түмнийг захир, байнга өгөөмөр эелдэг хүлцэнгүй бай. Ахмад хүмүүсээ амар амгалан байлга, залуусаа өсгөн хүмүүжүүл, бүс нутгаа хамгаал, ард олныг амгалан тайван байлга, үеийн үед аз жаргалтай энх тунх амьдарцгаа.”

All those whom (Heaven's) illumination reaches are Our Black-haired Masses. Our benevolent favors extend to all alike and there is no reason

¹⁰⁶ 都督

why you should be neglected. Look up respectfully and follow Heaven's Ways, hold fast to the obligations of a vassal, control your people, be forever generously respectful and obedient. Make your elderly people have peace and the young people grow up; protect the territory and appease the people; be at peace and happy from generation to generation.

Тэнгэрийн гэрэл хүрсэн хэн боловч бидний хар үст ахан дүү нар мөн. Бидний сайн санааны дэмжлэг туслалцаа бүхэнд адилхан хүрнэ. Чи гадуурхагдан үлдэх шалтгаан огтхон ч үгүй. Хүндэтгэлтэйгээр дээш хар, тэнгэрийн эрхийг дага, үүргээ чанд биелүүлж өөрийн улсыг захир, байнга өгөөмөр эелдэг хүлцэнгүй бай. Ахмад хүмүүсээ амар амгалан байлга, залуусаа өсгөн хүмүүжүүл, бүс нутгаа хамгаал, олныг амгалан байлга, үеийн үед аз жаргалтай энх тунх амьдарцгаа.

12. zhunguoyijiyiwannibnzhitiānyun ērzi sūnyǐmbāowannibnzhífúyǐ qībshuǒngwǐimǎilǐ
朕国家膺万年之天运，尔子孙亦保万年之福泽，岂不永为美利。

“Манай улс тэнгэрийн ивээлд түмэн жил багтвал буянд нь чи болон чиний үр хүүхдүүд ач нар нь түмэн жил хамгаалагдвал мөнхийн таатай ашигтай байх бус уу.”

If Our Dynasty respond to a Heavenly Mandate of ten-thousand years and you, your sons, and grandson, protect a happiness of ten-thousand years, will you not enjoy the eternally beautiful results?

Хэрэв манай хаант улс тэнгэрийн эрхийг арван мянган жил дагаж чи болон чиний хүүхдүүд арван мянган жил сайн сайхан байх чамд сайхан үр дүн биш гэж үү.

13. tāngěrbùzhòng hūrbūichūxīn rǎowóbīānjmng shǐnǎizmguāidàyǐ qīngqmmǐngyǔbǐ tiāndmguǐshǐn shùgōngjiànlin fēiěrzhífú
倘尔部众，或背初心，扰我边境，是乃自乖大义，轻弃盟言，天地鬼神，实共鉴临，非尔之福。

“Чиний овог аймаг гол зорилгоосоо няцаж, шалтаг хайн буруулж, манай бүсэд үймээн самуун гаргах юм бол тэд өөрсдөө энэхүү аугаа их төлөвлөгөөнөөс тэрсэллээ гэсэн үг. Чи андгай тангаргаа эвдвэл тэнгэр газрын сахиуснууд чамайг шийтгэн залхааж чи жаргал үзэх үгүй болой.”

Should your tribe by chance turn away from their primary intention and disturb our border territories, this would mean that they themselves pervert this grand plan. Should you lightly break your pledged word, Heaven and Earth, ghosts and spirits would certainly join in visiting you with an exemplary punishment. This would not make for your happiness.

Хэрэв чиний овог аймаг гол зорилгоосоо шалтаг хайн буруулж, манай бүсэд үймээн самуун гаргах юм бол тэд өөрсдөө энэхүү аугаа их төлөвлөгөөнөөс тэрсэллээ гэсэн үг. Чи андгай тангарагаа амархан эвдвэл тэнгэр газрын сүнс сүлд чамайг шийтгэн залхах нь лавтай. Ингэвэл чи аз жаргалтай байж чадахгүй.

14. 尔其悉体朕意，尚钦承之。
ě r qí xī tǐ zhūn yì shàng qīn chǐng zhī

“Бидний санаа зорилгод нийцэгтүн, үүнийг хүндэтгэлтэйгээр хүлээн авагтун” гэжээ.

In all conform yourself to Our intentions. Receive this respectfully!

Бидний зорилгод нийцэгтүн. Үүнийг хүндэтгэлтэйгээр хүлээн ав” .

Дүгнэлт: Х.Серройсийн орчуулга нь Мин Шилу д байх хятад эхээс ихэд зөрсөн зүйл үгүй бөгөөд харин ч монгол болон хятад ахуй, түүх, ертөнцийг үзэх үзлийн талаар ойлголт хомс байдаг Европын уншигчдад ихэд дэлгэрэнгүй ойлгожтой тайлбарлах үүднээс орчуулсан орчуулга болжээ.

Санал: Хятадын сурвалж бичгүүдэд тэмдэглэгдэн үлдсэн монголын түүхэнд холбогдох баримт мэдээнүүдийг монгол хэл рүү хөрвүүлэн буулгаж эрдэм шинжилгээний эргэлтэнд оруулах нэн шаардлагатай байгаа бөгөөд ийн орчуулахдаа барууны эрдэмтдийн судалгааны материалыг харьцуулан ашиглах нь тустай болно.

Ашигласан материал

Хятад хэл дээрх сурвалжууд:

1. 《明实录》
2. 《明史纪事本末》
3. 《明史》
4. (明) 瞿九思《万历武功录》卷十三《俺答汗列传》
5. 瞿九思:《俺答汗列传》，台北，1936年。
6. 留金锁:《十三世纪—十七世纪的蒙古历史稿》海拉尔市，1979年版。
7. 南开大学历史系:《中国历代名人辞典》，江西人民出版社，1982年版。
8. 沈起炜:《中国历史大事年表》，上海辞书出版社，1983年版。
9. 和田清:《明代蒙古史论集》，商务印书馆，1984年版。
10. 杨绍猷:《俺答汗评传》中国社会科学出版社，1992年版。
11. Wada Sei “Arutan kan no hagio” in Toashi kenkyu (Moko hen), Tokyo 1959,
12. Serryus H. Four documents Realiting to the Sino-Mongol Peace of 1570-1571. Bruxelles, 1967.
13. Цю Цюсы 《Ван Ли хааны цэргийн гавьяаны тэмдэглэл》 Л.Жамсрангийн орчуулга Улаанбаатар , 2011он